

jesenník/2013
11. číslo

eFFEkt

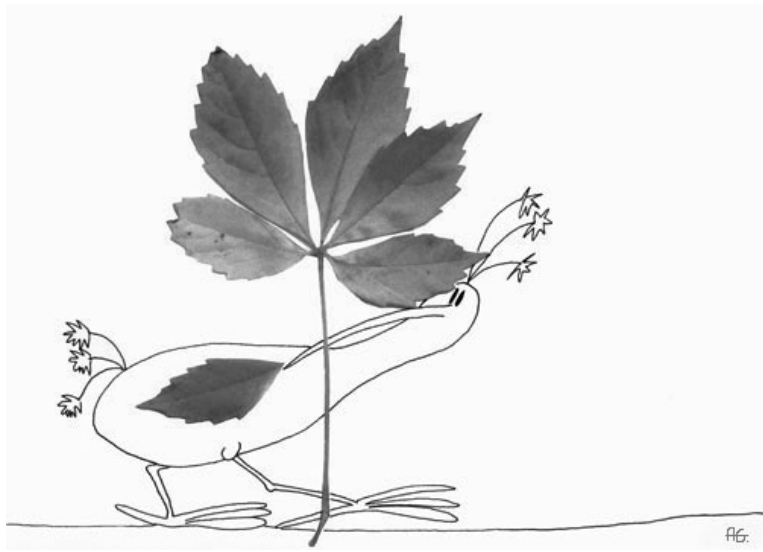
ČASOPIS ŠTUDENTOV FAKULTY EKOLÓGIE A ENVIRONMENTALISTIKY NA TUZVO

• VLČIE HORY • TREŇČIANSKY BIOJARMOK • STANOVATŤ PO CELÝ ROK • PLODOBRANIE •

LÍSTIA PADALO

V jesenných dňoch pri hrabaní listia som rozmýšľala, ako pojmem úvodník k to-muto číslu, ktorého témou sú alternatívy, v rôznych oblastiach. Po odložení hrablí sa mi priplietol pod ruku článok zo starého .týždňa o filozofovi Sørenovi Kierkegaardovi. Pokiaľ alternatívu berieme ako možnosť voľby medzi viacerými riešeniami, ako hlá-sa slovník cudzích slov, Kierkegaard, chtiac či nechtiac, o alternatívach pojednával.

Masy boli v jeho očiach pascou pre skutočný rozvoj osobnosti. Varoval ľudí pred tým, aby pohodlne splynuli s davom a prijali jeho hodnoty, ciele, východiská. „V mase niet pravdy“, hovoril, hoci každý človek, ktorý je jeho súčasťou, nejakú svoju pravdu má. Obzvlášť mladí ľudia by si mali dávať pozor, aby ich osobnosť nebola „roztopená“ v kultúre davu. Najviac sa mi páči jeho ponímanie pravdy, ktorá by nemala byť len akademickým tvrdením, ale najmä životným postojom, skúsenosťou, zážitkom.

Veru tak, aj podľa mňa je pravda značne subjektívna záležitosť, ktorú sa snažíme nájsť niekde v sebe, častokrát žitím rôznych alternatív. Lebo tá všeobecne uznávaná, normalizovaná pravda, nám nereže. A tak sa liečime prírodnou medicínou, stavíme slamené domy, bývame v jurtách, jeme len surovú stravu, nechceme robiť z nášho tela cintorín zvierat, organizujeme Biojarmoky a Plodobranie, hrabeme sa v košoch, prenášame kultúru z mesta na vidiek, cestujeme stopom po blízkom východe...

Skúšame rôzne cesty, často sa vyhýbajúc tej hlavnej, priamočiarej. Tá je už vychodená a vraj cesta bez prekážok nevedie nikam. No a nám, čudákom, ktorí bočíme z davu, tých prekážok život hádže pod nohy často viac než dosť. Naše najbližšie okolie nás nechápe, odhovára nás. Sú predsa rokmi osvedčené vzorce na to, ako žiť, tak prečo sa nimi neriadime? Napríklad: ráno vstať, 8 hodín makať v práci, ktorá nás nebaví a za zarobené peniaze si kupovať veci, ktoré nepotrebuje, doma navariť, upratať, pustiť si v paneláku rovnomenný seriál, riešiť životy vymyslených postáv namiesto svojho a ísť spať. Krásny deň za nami.

Fandím ľuďom, ktorí sa snažia robiť veci inak, napriek systému, hoci občas nevedia, kde skončia. No ktosi povedal, že ak nevieme, kam ideme, určite tam prídeme. Tak nám želám, aby mal ten ktosi pravdu. A aby tá hlavná cesta postupne zanikala v spleti bočných cestičiek, plných človečiekov, čo sa neboja žiť tvorivo a slobodne.

Andrea Uheková
šéfredaktorka

OBSAH:

titulná strana	(Feri Ďuriančík)
1	Úvodník (Ad'a Uherková)
2	Dačo sa udialo - Dačo sa udeje (Ad'a Uherková)
3-4	Vlčie hory (Viera Minarovičová)
5-6	Trenčiansky biojarmok - chute, kontakty, rozhovory (Roman Straňák). Poetické okienko
7-9	Plodobranie: oslava jesene a jej plodov (Janka Kipilová)
10	Stanovať po celý rok? (Ivan Hapčo)
11-12	Nekonečný kalendár
13-14	Ponoriť sa po lososa na dno koša (Ad'a Uherková)
15-16	Stopom do Iránu (Viera Minarovičová)
17	Squatting - protest proti systému alebo alternatíva bývania (Veronika Selecká)
18	Predstavujeme občianske združenia: Periférne centrá (Veronika Bartolovičová)
19	Profil absolventa: Ivana Labudíková (Majka Tuhárska)
20	Kam na výlet? Hronsek (ZuSka Burdová)
21	Receptárik (Veronika Selecká), Lúštenky (Rozália Ilečková)
22	Alternatívy v myslení (Katka Zrníková)
23	Komix (Feri Cimerman). Redakcia

REDAKCIA:

(šéf)Redaktori: Ad'a Uherková, Viera Minarovičová, Janči Supuka
Ilustrátori: Feri Ďuriančík, Feri Cimerman
Grafická úprava: Veronika Mizeríková
Korektúra: Janka Kipilová

DAČO SA UDIALO - DAČO SA UDEJE

■ Sme TunaTU! ■

Neformálna skupina aktívnych študentov organizovala na fakulte väčšinu mimoškolských akcií pre študentov a verejnosť najmä pod hlavičkou združenia EkoCentrum. Dúfame, že ste nás zachytili. Zmena je však život a rozhodli sme sa názvom otvoriť väčšej záujmovej skupine ľudí. Premenovali sme sa teda na TuNaTU! Šikovnejší možno už zachytili slovnú hračku Tu na Technickej univerzite. V novom šate pokračujeme v prudko pozitívnych aktivitách, so študentmi všetkých fakúlt.

■ Nový kompost žije (tlie) ■

Vedľa starého kompostu za internátom Bariny na Laniciach, ktorý už kypel, vyrástol 15. apríla kompost nový. Postavila ho partia dobrovoľníkov a študentov spolu so Združením Slatinka, hneď vedľa toho starého, aby mu nebolo smutno. Ten sa zároveň prehádzal, aby nám pekne vyzrel. Do novej kopy môžete veselo hádzať svoje šupky a pozberové zvyšky.

■ Vegánsky večer v Hubeerii vol. 1 ■

Dňa 16. Apríla mali živočíšne produkty do zvolenského klubu Hubeeria vstup zakázaný. Konal sa tu totiž Vegánsky večer. Účastníkov zo Zvolena podporili aj tí z Banskej Bystrice, kde organizujú podujatia podobného rázu – Bystrické vegánske večere. Podnik sa teda rýchlo plnil dobrými ľuďmi a rovnako dobrým jedlom bez mäsa, mlieka a vajčiek. Cieľom je poukázať na možnosť pripraviť oku aj bruchu lahodiace jedlá, za ktorými nestojí násilie páchané na zvieratách, inšpirovať sa a v neposlednom rade stráviť príjemný večer.

■ Dni Zeme 2013 ■

Táto tradičná akcia organizovaná Združením Slatinka sa už tradične konala počas dní 22. – 24. apríla na rôznych priestranstvách mesta. Doobedňajší program počas prvého dňa bol situovaný do mestského parku Lanice, kde boli pripravené pre deti zo základných škôl rôzne tvorivo-vzdelávacie stanovišťa. Pri týchto už tradične pomáhali študenti z FEE. 23. apríla sa konala pre záujemcov organizovaná exkurzia do údolia rieky Slatina. Zastávka bola aj v dedinke Slatinka, ktorej už niekoľko rokov hrozí zaplavenie a na ktorej počesť aj združenie vzniklo. Ako vyjadrenie podpory kampane „Zachráňme Slatinku“ slúžil koncert Pančúch Eleny Hríbovej a The Toons, ktorý roztancoval účastníkov v starej Menze na internáte L. Štúra. Posledný deň osláv Zeme sa niesol opäť v znamení enviroaktivít pre deti na Správe CHKO Poľana a pre tých väčších bola pripravená diskusia a premietanie dokumentov s názvom Veľa vody, málo vody.

■ Bielokarpatský ovocný poklad ■

V októbri sa pod záštitou Štátnej ochrany prírody – Správy CHKO Biele Karpaty rozbehol projekt s názvom Bielokarpatský ovocný poklad. Počas neho sa budú mapovať staré a krajové odrody jabloní, hrušiek a oskoruše v 21 katastroch v regióne Bielych Karpát. Viacerí študenti píše v rámci projektu svoje záverečné práce – bakalárske, diplomové a jednu dizertačnú. Výstupom bude založenie genofondového sadu ovocných drevín, vytvorenie Asociácie pestovateľov a podporovateľov starých sort a popularizácia problematiky.

■ BioJarmok v Trenčíne ■

Počas slnečného jesenného piatku dňa 27. 9. tiekla prúdom na Mierovom námestí v Trenčíne jablčná šľava. Muštovanie totiž bola jedna z aktivít študentov a zamestnancov FEE, ktorou sa snažili upriamiť pozornosť na potrebu záchrany starých a krajových odrôd, mapovaných v rámci projektu spomenutom vyššie. Ochutnávky muštu, ale aj jablkovo-paradajkovej ná-tierky čatní išli na dračku. Upriamovali tak pozornosť na využitie starých odrôd na kulinárske účely. Súčasťou stánku bola aj výstava starých sort. Všetko spadalo pod stánok Správy CHKO Biele Karpaty. Do at-mosféry jarmoku vás vtiahne reportáž od Romana Straňáka.

■ Plodobranie 2013 ■

Po minuloročnom úspechu jesennej akcie Plodobranie sme sa rozhodli presunúť ju bližšie k verejnosti, do priestorov Zvolenskej Radnice. Tá v pondelok 21.10. celá voňala jablčkami a hruškami. Študenti a organizátori zožali úspech. O tom, ako bolo, sa dočítate vo fotoreportáži od Janky Kipilovej.

■ Vymeň Bar za Bariny ■

Ak ste dostatočne vnímaví, isto ste si všim-li, že v posledných mesiacoch sa dejú zaujímavé veci za sokoliarňou. Do týchto priestorov sa totiž presunula realizácia projektu Vymeň Bar za Bariny. Cieľom je spríjemniť priestor okolo univerzity a umožniť najmä študentom tráviť tu svoje voľné chvíle a vyplňať čas medzi prednáškami pasívnym aj aktívnym oddychom. Pred prázdninami, počas nich a aj počas jesenných mesiacov sa tu mozaikovali lavičky, zarovnával sa terén, pripravovala plocha na altánok, petan-gové ihrisko a prírodnú posilňovňu. Osadzovali sa trávnaté valy a robili chodníčky. Všetci veríme v skoré dokončenie a to tým skôr, čím viac ľudí priloží ruku k dielu! Viac informácií a chuť zapojiť sa hláste na: katarina.zrnikova85@gmail.com

■ eFEEkt vyhral 1. miesto! ■

Časopis, ktorý práve čítate, vyhral 1. miesto v súťaži študentských časopisov na Novinárskom Dni (Press day) v Banskej Bystrici. Dňa 9. novembra 2013 ho zorganizovala Rada študentov. Toto podujatie sa konalo už druhýkrát a ako redakcia sme sa na ňom aj s časopisom s radosťou zúčastnili. To nám dalo ešte väčšiu motiváciu vydávať ho a zlepšovať pre Vás, čitateľov.

■ Vegánsky večer v Hubeerii vol. 2 ■

Zvolenský podnik Hubeeria už druhýkrát hostil ľudí počas Vegánskeho večera. 13. novembra sa tu teda celý večer prehýbali stoly pod kilami vegánskeho jedla, ktoré doniesli návštevníci a zdieľali ho medzi sebou. A zďaleka nešlo len o vegánov. Cieľom akcie je inšpirovať sa, ako variť chutne, zdravo, eticky bez živočíšnych produktov, a zároveň stráviť príjemný večer. Pojedanie pestrých pochutiniek sa neskôr prehup-lo do muzicírovania, a tak v podniku zneli spevy, gitary, píšťalky a bubon. Ľudia sa bavili ešte dlho po záverečnej. Veríme, že s TunaTU sa nám podarí akciu organizovať aspoň raz do mesiaca, aby sa z toho stala tradícia.

□ Pravidelné stretnutia TuNaTU □

Každý utorok o 18tej sa partia aktivistov zo združenia TuNaTU stretáva v priestoroch Kapexu, budove pri židovskom cintoríne, na 2. poschodí. Všetci sú srdečne vítaní, aby svojimi nápadmi, zapájaním sa a prítomnosťou obohatili tieto večery a pomáhali plánovať ďalšie akcie. Medzi tie chystané v najbližších mesiacoch, okrem spomínaného vege-večera, budú patriť: _workshop 10 spôsobov, ako zbohatnúť _intuitívne hry _divadelné predstavenie _víkendový fotoworkshop _cestovateľský večer _filmové večery _neformálne diskusie _a iné...

Ak chcete zostať v obraze, sledujte náš fejsbúk: TunaTU: <https://www.facebook.com/studentitunatu>

VLČIE HORY

Ochrana prírody na Slovensku dlhodobo trpí absenciou vízie na celospoločenskej úrovni, schopnosťou prekonať desaťročia starý, exploatačno-úžitkový turistický konzumerizmus a nekoncepčný prístup štátnej správy. Nový smer tomuto trendu sa rozhodlo dať zoskupenie dobrovoľníkov, ktorí na Slovensko prinášajú nový, nekonvenčný prístup k ochrane prírody.

Súčasný spolupôsobenie dvoch zákonov, nevysporiadané vlastnícke pomery, benevolencia úradov v povoľovaní výnimiek pre ťažbu dreva a absencia integrovaného prístupu pri prevencii pred povodňami – má v praxi za následok, že reálna ochrana veľkoplošných území na Slovensku de facto neexistuje. Kým na úrovni štátnej správy nič nenaznačuje zmenu k lepšiemu, skupina aktivistov sa rozhodla pripojiť k medzinárodnému projektu s názvom Rewilding Europe, ktorý sa usiluje o revitalizáciu divokej prírody v Európe a povzniesť jej ochranu na novú úroveň.

Rewilding Europe – je iniciatíva združenia organizácií venujúcich sa ochrane prírody*, ktorá sa usiluje využiť potenciál vybraných regiónov na prinavrátenie divočiny do Európy. Výsledkom bude ochrana veľkoplošných území, ktoré kopírujú pôvodné prírodné celky a prirodzené teritória jednotlivých živočíšnych druhov. Jedným z hlavných cieľov pri tom je, aby ochrana prírody netrpela rozdielnou politikou jednotlivých štátov, na území ktorých sa tieto pôvodné celky nachádzajú. Zmena optiky spočíva práve v porozumení tomu, že ochrana prírody by mala vychádzať z potrieb prírody samotnej, ktoré sa neriadia politickými hranicami či ochotou a ekonomickými záujmami jednotlivých štátov.

Neznamená to, že projekt úplne ignoruje ľudský prvok – počíta sa s ním najmä v dvoch ohľadoch. V prvom rade sa chce zamerať na územia „opustené človekom“, teda územia, kde ochrana prírody nebude výrazne kolidovať s ekonomickými záujmami. Na druhej strane by na týchto územiach ochrana prírody mohla vytvoriť nové hodnoty, ktoré by v konečnom dôsledku mali význam aj pre človeka. Zaostalé regióny by dostali nový impulz na rozvoj a vznik pracovných príležitostí. Divočinné územia by boli vhodné pre mäkký a zážitkový turizmus, vzdelávanie či výskum a poznávanie prírody v jej pôvodnosti.

Projekt Rewilding Europe má v pláne do roku 2020 vytvoriť priestor pre divočinu na rozlohe milión hektárov územia. Vzniknúť by malo 10 území medzinárodnej kvality, pričom do prvej fázy sa zapojilo päť pilotných projektov v šiestich krajinách Európy. Slovensko je jedným z nich. Súčasťou iniciatívy sa stalo prostredníctvom projektu Vlčie hory, ktorý si dáva za cieľ zachovať priestor pre divokú prírodu v pohraničných

oblastiach s Poľskom a Ukrajinou. Projekt počíta aj s rozšírením územia za hranice týchto štátov – do Užanského národného parku na Ukrajine a Bieszczad v Poľsku.

Viac o Vlčích horách povie **Michal Wieszik**, člen správnej rady nadácie Aegis, pod ktorú tento projekt spadá.

• Ako vznikol nápad projektu Vlčie hory a prečo ste si vybrali práve toto územie? •

Dá sa povedať, že idea projektu sa neobjavila odrazu, osobne ju vnímam ako dlhodobý proces vychádzajúci z poznania európskej prírody a uvedomenia si jej potenciálu. Etablovaná predstava o Európe ako kultivovanom a odprírodnenom kontinente v podstate zabráňuje uvažovať väčšine ľudí o tom, aká je Európa vo svojej divokej podobe. Migrujúce stáda veľkých bylinožravcov, veľké šelmy, rozsiahle lesy a mokrade, to sú asociácie s africkým alebo ázijským nádychom, málokto ich dokáže vnímať aj v kontexte Európy. Uvedomenie si, že táto podoba európskej prírody nie je fantastická, ale naopak, aj v súčasnosti dosiahnuteľná, preto pôsobí ako šok. O to viac, že územie, ktoré má všetky predpoklady na vytvorenie takejto divočiny, je rovno za rohom, na území Slovenska, Poľska a Ukrajiny. Už dnes v ňom existujú rozsiahle bezzásahové územia, so zachovanými pralesnými zvyškami, stádami zubrov, vlčimi svorkami, rozsiahlymi mokradami a bobrami. Táto oblasť má v Európe jednu z najnižších hustôt osídlenia. Má preto potenciál na vytvorenie komplexného a rozsiahleho divočinového územia, čo je jedným z cieľov projektu. Podotýkam, že divočina tu nebude dôsledkom sociálneho úpadku a vyľudnenia oblastí. Naopak, má byť aktívne dosiahnutým cieľom, zároveň však nástrojom pre rozvoj a zlepšenie sociálneho postavenia miestneho obyvateľstva. Hlavnou ideou je „divočina pre ľudí“. Projekt ponúka možnosť divočinu zažiť a s divočinou žiť.

• V akom je projekt štádiu? •

Momentálne je projekt v štádiu, kedy sa pomerne slušne rozbieha. Nakoľko ide o skutočne veľkú vec, je jeho realizácia viazaná na dlhšie časové obdobia a viaceré etapy. Potrebné sú viaceré kroky zamerané na propagáciu idey, získavanie partnerov,

Michal Wieszik, člen tímu projektu Vlčie hory a prodekan pre vedu a výskum na Fakulte ekológie a environmentalistiky

realizáciu jednotlivých úloh, negociácie na rôznych úrovniach. Už v najbližších dňoch sa bude konať slovenská premiéra filmu „Vlčie hory“. Zatiaľ bola prezentovaná jeho anglická verzia v októbri na festivale v Salamanke (Španielsko), plánovaná je distribúcia filmu v európskych televíziách. Film bol natáčaný priamo v záujmovom území, zaobrá sa ideou divokej európskej prírody, ktorá tu dostáva druhú šancu. Je to ideálny propagačný nástroj najvyššej kvality, čo verím onedlho budete môcť osobne oceniť. Dalším krokom je organizovanie fotografickej výstavy v európskych metropolách, kde bude predstavené územie Východných Karpát. Dôležitým krokom je rozvoj podnikateľských aktivít založených na divokej prírode. Ide o činnosti ako Birdwatching, fotografovanie divokej prírody, pobytová a zážitková turistika v divočine, stopovanie zvierat, sprievodcovské služby atď. V Európe je dopyt po takýchto službách enormný a stále rastie. Už sme nadviazali spoluprácu s niekoľkými etablovanými spoločnosťami. Pre finančné zabezpečenie týchto aktivít bola vytvorená nadácia Aegis, zaznamenali sme už prvé finančné dary. Najbližšie budeme rokovať s podporovateľmi v Hong Kongu.

• Podarilo sa v rámci iniciatívy Rewilding Europe podobný projekt už niekde etablovať? •

Iniciatíva Rewilding Europe (RE) je pomerne mladým počínom, takže ku finálnym krokom ešte nedošlo. Cieľom iniciatívy je vytvorenie aspoň 1 milióna hektárov

divočiny v Európe. Zatiaľ bolo zahrnutých do tejto siete 5 území vrátane Vlčích hôr. Ďalších 5 území je plánovaných do budúcnosti. Status členských území je teda viac menej rovnaký, na pomedzí iniciatívnej a realizovanej fázy.

• Mohli by ste zhrnúť, aké prínosy pre rozvoj daného kraja by Vlčie hory mohli mať? •

Pri vytvorení rozsiahleho a fungujúceho divočinového územia, jeho dôslednej propagácii a zabezpečení služieb v jeho okolí, je ekonomický dopad takéhoto režimu pre úzke a širšie okolie divočiny obrovský, udržateľný a vysoko prevyšujúci súčasné exploatačné využitie danej oblasti. Záujem bude o sprievodcovské služby, dopravu, fotografický a kamerový servis, samozrejme ubytovacie a stravovacie služby. Dáva to možnosti pre rozvoj v oblastiach, ktoré sú v súčasnosti na okraji záujmu podnikateľskej sféry.

• Bude rozvoj turizmu v tejto oblasti regulovaný? Akým spôsobom? •

Koncept divočiny vylučuje akékoľvek formy tvrdého turizmu na spôsob Tatranská Lomnica. Návštevníci takéhoto územia sem budú prichádzať cielené, za divočinou. Pozorovanie divých zvierat v ich prirodzenom prostredí Východných Karpát nie je realizovateľné na spôsob hromadných zájazdov, no nevylučuje budovanie pozorovacích zariadení priamo v teréne. Divočina sa nedá imitovať, vyžaduje priestor a pokoj, aj tá najdivokejšia scenéria stráca autenticitu za účasti mas.

Nedá sa ale spoliehať len na prirodzenú spätnú väzbu. Reguláciu návštevnosti a manažment činnosti v divočinovom území a jeho okolí má priamo za úlohu projekt, resp. nadácia, ktorého je súčasťou. Kontrola a monitoring činnosti bude náplňou našich partnerov pod záštitou lesochranského zoskupenia VLK. V optimálnom prípade budú divočinové územia priamo vlastníctvom, resp. pod správou nadácie. Vtedy bude kontrola činnosti priama. V iných prípadoch bude mať nadácia úlohu kontrolného orgánu. Pri vybudovaní dobrého mena nadácie, kedy bude zárukou vytvorenia fungujúcich a autentických divočinových území, bude zároveň figurovať ako sprostredkovateľ „divočinovej známky

„Rána sú krásne! Ich jedinou nevýhodou je, že prichádzajú v tak nevhodný čas!“ G. Cook

kvality“. Tú od nadácie obdržia len tie podnikateľské subjekty, ktorých aktivity a kvalita služieb budú v zhode s cieľmi nadácie a v prospech divočinového územia.

• Plánujete to poňať aj ako výskumno-vzdelávací projekt? •

Divočina je unikátnym priestorom pre rozvoj vedy a vzdelávania. Nadácia samotná nerieši túto agendu, avšak sme si plne vedomí obrovského výskumného a vedeckého potenciálu Vlčích hôr a divočiny všeobecne. Ako aj pre iné odvetvia aj v prípade vedeckého výskumu platí podmienka nedeštruktivnosti.

• Plánujete spolupracovať so slovenskou vládou alebo to bude „súkromný“ projekt typu Vlčia? •

Predpokladom vytvorenia fungujúceho divočinového územia je veľká rozloha takejto oblasti. Pri jeho vytváraní sa nedá vyhnúť komunikácii a spolupráci so štátom aj súkromným sektorom. Závisí to do veľkej miery od podpory, ktorú nadácia získa, nevylučujeme vznik modelu súkromných (nadačných) divočinových území, reálna je aj forma dlhodobých prenájmov súkromných a štátnych pozemkov. Veríme, že v prípade že sa model Vlčích hôr osvedčí, zabezpečí ochranu prírody a zároveň prinesie rozvoj pre región, bude narastať záujem zo strany miestnych podnikateľov a obcí o vstup do tejto schémy.

• Existuje v tomto čase medzi vládou a vami komunikácia? Ak áno, aké stanovisko zastávajú? •

Rovnako ako vznik projektu a nadácie boli výsledkom dlhodobého procesu, rokovania s vládou a štátnymi organizáciami boli a sú jeho súčasťou. Situácia je o to zložitejšia, že vyžaduje rokovania na medzinárodnej úrovni, ktoré sú aktivitami aj našich zahraničných partnerov. Jednotné stanovisko, prípadne konkrétne kroky, je momentálne ťažko konkretizovať. Osobne však nepovažujem ciele nadácie za bytostne späté so štátnou agendou. Pre dlhodobé fungovanie a dosiahnutie cieľov projektu je kľúčová osobná participácia občanov.

• Predpokladám, že najväčším problémom bude vypořádanie pozemkov. Je možné na takom veľkom území dosiahnuť niečo podobné v dohľadnom čase? •

Toto je hlavne otázkou peňazí a rokovaní. Uvidíme, ako v tomto smere bude nadácia schopná fungovať. Som optimista.

• Aká je odozva od miestnych ľudí, samosprávy? •

Zatiaľ rozpačitá, ide o nový koncept. Obmedzenie poľovania a ťažby dreva v roz-

siahlych lesných oblastiach sa mnohým môže zdať ako šialenstvo. Veľkú úlohu zohráva aj všeobecná neinformovanosť, názorové stereotypy, konzervativizmus. Keď divočina začne pre ľudí zarábať, postoj sa určite zmení.

• Ako sa vám komunikuje s Poľskou a ako s Ukrajinou stranou? •

Ťažko zovšeobecňovať. Spolupráca nabera veľké rozmery, komunikujeme s jednotlivcami, skupinami, organizáciami a zástupcami samospráv a vlád. Na rôznych fórach rokujeme často o veľmi rôznych veciach. Na oboch stranách sme sa stretli s porozumením a profesionálnym prístupom, ale aj s inými ľudskými vlastnosťami.

• V akých štádiách je realizácia projektu na ich území? •

Projekt je realizovaný ako celok. Ďalšie pokračovanie nadácie počíta so zachovaním tohto konceptu. Čiže status quo je jednotný pre všetky zúčastnené krajiny. V neskorších fázach projektu samozrejme môže očakávať diferencovaný postup vyplývajúci z regionálnych a politických špecifik zúčastnených strán.

• V rámci propagácie projektu Vlčie hory vznikol film s rovnakým názvom. Kde a kedy ho budú môcť ľudia na Slovensku vidieť? •

Premiéra bola 15. novembra na filmovom festivale HoryZonty v Trenčíne. Premietania budú následne po celom Slovensku v rámci tematických festivalov aj samostatných udalostí. Stačí sledovať FB stránku Arolla Film, kde bude všetko zverejňované. Podrobnosti k projektu Vlčie hory je možné nájsť na stránke <http://www.wolfmountains.org/>, ohľadom podpory projektu na <http://www.aegis.org/>.

* WWF Netherlands, ARK Nature, Wild Wonders of Europe and Conservation Capital

Prípravila: **Viera Minarovičová**
Autorka je prváčka na inžinierskom stupni FEE, program Environmentálny manažment.
Foto: **www.pravda.sk**, **www.horyzonty.sk**, **www.wolfmountains.org**

TRENČIANSKY BIOJARMOK - CHUTE, KONTAKTY, ROZHOVORY

Trenčín privítal v piatok 27. 9. 2013 už 4. trenčiansky BIOjarmok. Od skorého rána sa začali stavať stánky, aby sa všetko stihlo včas. Pred 10. hodinou približne 20 farmárov a výrobcov zo Slovenska i z Čiech bolo pripravených reprezentovať svoje výrobky.

Jarmok bol plný jesenných plodov

V stánkoch prezentovali, predávali a dávali ochutnávať ovocie, zeleninu, liečivé rastliny, lekváre, sirupy, čaje, celozrnný chlieb, rôzne nátierky, víno, destiláty a medovinu, mliečne výrobky, aj píšalky, ľudové kroje a mnoho ďalších výrobkov. Spoločne sa usilovali o prezentáciu regionálnych výrobkov (niektoré so značkou Tradície Bielych Karpát).

Trenčiansky BIOjarmok 2013 však nebol len plný chutí a vôní. Možnosť prezentovať svoje aktivity využili rôzne organizácie. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Chránená krajinná oblasť Biele Karpaty predstavila svoje aktivity priamo v území aj na školách. Najmenšie deti zaujala výroba muštu z rôznych druhov jablák a chceli si to rad radom vyskúšať. Deťom sa tak ušla jablková šťava, ktorá bola veľmi chutná a voňavá. Mal som tiež možnosť ochutnať :o).

Počas celého dňa tím Fakulty ekológie a environmentalistiky neustále mlel a odšťavoval ďalšie a ďalšie jablká. S CHKO Biele Karpaty spolupracuje na projekte Bielokarpatský ovocný poklad, ktorého cieľom je záchrana krajových odrôd ovocných drevín. S časťou z nich sa mohli návštevníci zoznámiť priamo na mieste formou výstavy starých odrôd z tohto regiónu.

Prezentovala sa tu aj naša fakulta

Svoj stánok tu mala aj Fakulta ekológie a environmentalistiky (Technická univerzita vo Zvolene), ktorá prezentovala študijné odbory, poskytovala metodické príručky pre školy zamerané na environmentálnu výchovu, propagovala projekt Sokratov inštitút a aktivity študentského Ekocentra.

O postupnú premenu škôl v oblastiach odpad, voda, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie a úradovanie, zeleň a ochrana prírody sa snaží medzinárodný program Zelená škola, ktorá tu mala svoj stánok.

Ľudia sa často zastavovali pri kompostoch, ktoré boli v sklenených dózach. Mohli si tu vybrať ten „svoj kompost“, ktorý sa im páči najviac a zahlasovať zaň vhozením lístka s písmenom do urny, čím sa zapojili do voľby „Miss kompost“. Súťaž organizovali Priatelia zeme SPZ spolu s Centrom environmentálnych aktivít. Niektorí sa v ňom prehrabávali prstami, niektorí si privoňali a nakoniec zahlasovali za svoju Miss.

Ako čas išiel, ľudí začalo vo veľkom pribúdať. Na jarmok prišli ľudia rôznych vekových skupín a z rôznych kútov Slovenska. Ochutnávali, diskutovali, nakupovali...

Účastníci sa vyžili aj kultúrne

Na jarmoku nesmie chýbať kultúrny program, tak tomu nebolo inak ani tento rok. Program začal o 14:00 spevom Horany a jej syna, ktorý hral na gitare. Spievala piesne o jej živote. Poukazuje v nich na život mimo mesta.

Počas programu o 15:00 sa začali vyhlasovať výsledky „Biopotravina roka 2013“. Cenu získala firma Ekotrend Myjava za výrobok BIOMILA Špaldové celozrnné cestoviny – penne.

Neskôr vyhlásili aj „Miss kompost“, kde 1. miesto vyhral Peter Kuna. Okolo 17:00 vystúpila jazzová skupina Patra Jazz Band – jazzový koncert, ktorej líderka Patrícia Páleníčková striedavo spievala anglické a slovenské pesničky. Vystúpenia Horany a jej syna a Patra Jazz Bandu zaujali plné hľadisko.

Organizátor BIOjarmoku Mgr. Richard Medaľ zastupujúci Centrum environmentálnych aktivít hodnotil ročník ako úspešný.

Domáci Trenčania prišli aj na bicykloch, pretože tak mohli získať lístok do tomboly. Využil som možnosť porozprávať sa s ľuďmi, či už pri samotných stánkoch alebo priamo na námestí.

Farmári boli ústretoví a ochotne odpovedali. Zisťoval som, ako dlho sa svojmu remeslu venujú a koľko námahy a síl musia pri tom vynaložiť. Často sa v odpovediach sťažovali na to, že štát v malej miere podporuje predaj výrobkov z dvora. Tým, že pracujú na malých poliach a so staršími strojmi, ich výrobky nemôžu cenovo konkurovať chemicky upraveným potravinám vyrábaných vo veľkých potravinárskych fir-

mách. Napriek tomu majú svojich stálych zákazníkov, ktorí radšej uprednostnia potraviny kúpené u nich (zemiaky, zelenina) pretože vedia, že im vydržia dlhšie, majú výraznejšiu chuť a sú zdravšie. Niektorí z nich sa snažia predávať svoje výrobky aj cez internet.

Návštevníci biojarmoku boli spokojní s množstvom ponúkaných výrobkov, no prijali by organizovanie takýchto podujatí častejšie. Mnohí z nich sem chodia každoročne. Niektorí si chodia na jarmok kúpiť niečo pre svojich blízkych alebo si len oddýchnuť od každodenného zhonu.

Navrhovali presunutie jarmoku z piatka na sobotu vzhľadom k ich pracovným povinnostiam. Sťažovali sa mi, že ponuka biovýrobkov v kamenných predajniach je málo dostupná.

Jarmok som absolvoval od jeho úplného začiatku až po jeho koniec. Organizácia celého jarmoku ma príjemne prekvapila.

Reportáž vznikla v rámci predmetu Environmentálna výchova Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene

Ďakujem za rozhovory: EkoFarm Podskalie, Zdravica, Víno Natural Domin a Kusický Veľký Krtíš, OZ Prael, Priatelia Zeme, Domáce babičkine dobroty Soňa Adámková, Časopis Biele Karpaty, CVC Včielka Púchov, Prírodné záhrady poradenstvo, Lienka, EMKO, spol. s r.o. Horná Súča, Ovocná Farma a sušiareň

Kubra, Ing. Ján Chrenko Dvor Morgov, SHR, Surya Centrum o. z., Ovocná škôlka Bojkovice Radim Pešek, Biodynamic Libichava s. r. o., Búšlak oil, Dunajský Klátov, Biopekáreň Dunajská Lužná, Moštárna Hoštétin s.r.o, Salaš Pružina Oľga Apoleníková, Sonnentor Čejkovice, Ekotrend Myjava, Správa CHKO Biele Karpaty, Centrum environmentálnych aktivít.

Článok vyšiel aj na serveri: www.biospotrebiteľ.sk

Pripravil: **Roman Straňák**
Autor je druhák na bakalárskom stupni FEE, program Ekológia a využívanie krajiny.
Foto: **Roman Straňák**

POETICKÉ OKIENKO

NOVEMBER

V Novembri je dobre. Pozri,
z odkvapovej rúry sa valí hrubá voda
na čistú dlažbu. A tých kaluží!
V každej je kryštálový dom, strecha,
obchod,
čo len chceš. A hocikde nájdeš
zohriaty kútik. Ako pes
ľahne si na špinavú rohož, schúliš si
do mokrého kľbka a spomenieš si
na peknú lásku. Unavený,
kruhy pod očami, prefaté ústa,
koľkokrát si bol šťastný!
Ani sa to nesmie. A tak je november;
ak máš dosť času, je v ňom veľa slnka.

Nesmierne vody.
A vôňa ľadu.

Štefan Stražay

PLODOBRANIE: OSLAVA JESENE A JEJ PLODOV

Výstava starých a krajových odrôd ovocia, odborné prednášky a diskusie, výchovný program a divadielko pre deti, určovanie odrôd odborníkmi, ochutnávky, výmenný barter. Toto všetko a ešte aj omnoho viac mohli zažiť 21. októbra návštevníci tohtoročného Plodobrania vo Zvolene.

Na výstave je niekoľko desiatok odrôd

Pri príležitosti dňa pôvodných odrôd študenti Technickej univerzity vo Zvolene, najmä Fakulty ekológie a environmentalistiky, v spolupráci s odborníkmi pripravili na Starej radnici druhý ročník tohto podujatia. Minulé roky sa konalo Plodobranie a jemu predchádzajúca výstava starých sort organizovaná Zuzkou Ištvanovou v priestoroch univerzity, no tentoraz sme sa rozhodli otvoriť ho verejnosti. Presunuli sme preto akciu do veľkolepých priestorov Starej radnice v centre Zvolena.

Deň sa začal výchovným programom pre deti. Zúčastnilo sa ho približne 90 detí z troch zvolenských materských škôl. „Toto bude mega krásne divadlo,“ povedalo jedno dievčatko ešte pred začatím divadla – rozprávky o tom, ako si zvieratká spravdливо rozdelili jablko.

Medveď súdi zvieratká

Následne sa deti rozdelili do skupiniek na štyri stanovišťa, kde ich sprevádzali postavičky z rozprávky – medveď, vrana, zajačik a ježko. Na každom stanovišti robili niečo iné: najväčšia tlačnica bola na mieste, kde sa lisoval jablčný mušt. Všetci chceli lisovať a ochutnávať sladučký mušt plný vitamínov.

Jablká treba najprv podrviť...

...a takto vyzerajú podrvené. Teraz ich dáme do lisu

Deti si všetko chcú vyskúšať vlastnými rúčkami

Celý deň má lis a všetci okolo neho čo robiť

Tento džús je lepší ako krabičkový

S pani Jeseňou robili papierových ježkov.

Aby si deti zapamätali, že ježko sa neživí jabĺčkami

Skúmali, ako vzniká kompost, čo do neho patrí a čo nie. Videli aj naozajstný kompostér.

Envirovýchova v praxi: čo patrí do kompostu

Čo vznikne z tohto odpadu, keď ho dáme dážd'ovkám?

Prezreli si výstavu odrôd aj s ochutnávkou: „Mňam mňam, mne chutí červené jablko.“ „A mne toto zelené.“ Popri tom všetkom sa ešte stihli zahrať pohybové hry s ovocnou tematikou.

Poznávanie jablák podľa chuti a farby

Deťom sa na Plodobraní veľmi páči, hrajú sa aj hry

Po odchode detí nasledovalo otvorenie výstavy pre verejnosť a odborné prednášky. O starých a krajových odrodách ovocia prednášal vyučujúci Bruno Jakubec a pomológ Ondra Dovala zo Sliezska.

„Ak chceme, aby sa krajina vrátila k pôvodnému rázu, potrebujeme staré a krajové odrody.“

O Bielokarpatskom ovocnom poklade a oskorusiach rozprávala doktorandka Andrea Uherková. Bielokarpatský ovocný poklad je názov projektu, ktorý rieši záchranu starých a krajových odrôd v regióne Bielych Karpát, kde prebieha mapovanie a zakladanie genofondového sadu. Premietal sa film o modrokamenských jedlých gaštanoch. Prezentoval ich doktorand Michal Pastor. Prednášky spetrovali hudobné vystúpenia študentov na ľudovú nótu, ako ináč – o jabĺčkach, orechoch, čerešienkach. Po prednáškach bola otvorená diskusia, do ktorej sa zapájali rôzni ľudia so zaujímavými názormi.

Potom sme mali možnosť ochutnať rôzne dobrôtky z tradičných, zabudnutých, alebo aj nových surovín: jablák, oskorusí, hokkaida. Doniesli ich študentky Fakulty ekológie a environmentalistiky. A kto chcel a mal čosi na výmenu, zapojil sa do bezpečného barteru, kde boli ponúkané džemy, privesky, ovocné výživy a iné.

Počas celého dňa prebiehalo určovanie odrôd pomológom, návštevníci si mohli doniesť plody zo svojej záhradky. Taktiež sa konala výstava starých a krajových odrôd jablák, hrušiek, tekvic a jedlých gaštanov.

Pomológ Ondřej Dovala: „Pre návrat krajiny k ľudskejšej forme sú pôvodné odrody nenahraditeľné.“

A prečo bol celý deň zameraný práve na staré odrody? Ako nositelia unikátnych génov sú nenahraditeľným zdrojom na šľachtenie nových odrôd. Predstavujú kultúrne dedičstvo, ktoré si zaslúži ochranu. Staré vysokokmenné sady majú ducha, charizmu. Oproti tomu intenzívne obhospodarované nízkokmenné sady s obmedzenou druhovou rozmanitosťou odzrkadľujú stav dnešnej spoločnosti: neprežili by bez fosilnej energie, musia byť 17 až 25 ráz do roka postrekované. Preto treba staré odrody a tradičné krajinné štruktúry ako sú medze, stromy popri cestách, sady chrániť a treba robiť takéto akcie, aby sa neustále pripomínala ich dôležitosť!

Tešíme sa opäť na budúci rok!

Ďakujeme mestu Zvolen za poskytnutie priestorov, Milošovi Veverkovi za požičanie kompostéra, všetkým prednášajúcim, hudobníkom, organizátorom a pomocníkmi. Reportáž vznikla v rámci predmetu Environmentálna výchova.

Pripravila:
Janka Kipilová
Autorka je tretiačka na bakalárskom stupni FEE, program Ekológia a ochrana biodiverzity.

Foto:
Janka Kipilová

STANOVAŤ PO CELÝ ROK?

Pravdepodobne každý z nás už stanoval a verím, že drvivej väčšine sa to páčilo. No málokto si vie predstaviť, aké by to bolo po celý rok, a ešte k tomu v zime. V niektorých kultúrach je to bežné, stan je ich domovom a verným spoločníkom na cestách. Tak ako severoamerickí indiáni bývali vo svojich Tee-Pee, o ktorých sa vravelo, že ho dokážu za hodinu postaviť dve „squa“, rovnako bývajú aj kočovníci z mongolských stepí vo svojich útulných jurtách.

Kedysi som si myslel, že nie je nič lepšie, ako mať malý stan len sám pre seba, kde sa nemusíte deliť o priestor s nikým. No len do času, keď som na skautskom tábore prvý krát spal v Tee-Pee. Musím sa opraviť – nie spal, ale býval. Bol to zásadný zlom v mojom vnímaní, o čom táborenie je a aj v mojich predstavách o tom, ako to tí indiáni mohli vydržať. Tee-Pee môže byť útulné, čisté a príjemne teplé miesto, kde sa dá nielen spať, ale i variť, stretávať sa, relaxovať, hrať, dokonca, skrátka plnohodnotne žiť. Veď čo môže byť krajšie, ako zaspávať pri praskaní ohňa a pohľade na hviezdy cez strešný otvor, ktorým stúpa dym ako plaziaci sa had von do noci. A musím povedať, že až do tohto leta som neveril, že na priestor asi 16 m² sa dokáže vtesnať 9 spiacich ľudí aj s vecami a jedno ohnisko so slušnou kôpkou dreva. Verte mi, dá sa a ani si nemusíte prekážať. Všetko je to o tolerancii, a tej vás takéto spolužitie určite naučí.

Poviete si, že romantika letných dní je fajn, ale čo keď príde ozajstná zima? Prikúrite si. Čím častejšie sme s kamarátmi táborili, tým viac sme začali experimentovať, veď chata na Silvester je drahá, pokiaľ nemáte vlastnú a aj tá je určite celkom ďaleko. A keďže vaši kamaráti už pracujú a nemajú veľa dovolenky, treba vymyslieť čosi iné. Tak prečo nie stanovať na Silvestra? Pôvodný plán bol postaviť indiánske Tee-Pee u nás na záhradke, no nakoniec nás bolo menej ako som čakal, tak sme zvolili inú alternatívu. Už dávnejšie sme sa pohrávali s myšlienkou kúpy jurty. Ale nie hocakej, ale jurty, ktorú používajú nemeckí skauti. Videli sme ich na viacerých akciách v Európe a najviac nás očarili na svetovom skautskom jamboree vo Švédsku, kde sa pod stanmi tlačilo 40 000 skautov. Výhodou „nemeckej“ jurty je v tom, že je ako puzzle alebo stavebnica lego. Dá sa rôzne kombinovať a postaviť do neuveriteľných rozmerov a tvarov, jediné obmedzenia sú vaša predstavivosť a množstvo materiálu, ktoré máte k dispozícii. Ale o tom niekedy nabadúce, späť k zime. A tak sme na Silvestra odskúšali našu novučičkú jurtičku, do ktorej sme nainštalovali malú piecku, na zem naukladali dosky a koberčeky, a musím konštatovať, že mráz ani sneh nám v najmenšom neprekážal.

Po tomto príjemnom zážitku som sa rozhodol zistiť si o jurtách, tých tradičných, čosi viac. Indiánske Tee-Pee síce dobylo naše srdcia vďaka westernovým románom Carla Maya, no Džingis Chan v jurte dobil

svet, takže na nich niečo asi bude. Veď klimatické podmienky v Mongolsku sú ďaleko tvrdšie ako u nás, veľké horúčavy v lete a kruté mrazy a vetry v zime. Tajomstvom je použitie miestne dostupných prírodných materiálov ako drevo, ovčia vlna, ľavia srst a podobne. Už len samotná konštrukcia tradičnej jurty je veľmi sofistikovaným dielom šikovného staviteľa, ľahká a pevná zároveň, preverená stáročiami používania. Jurtu dokážu postaviť dvaja ľudia, no na rozdiel od Tee-Pee ktoré má len vonkajšiu a vnútornú vrstvu, ich má jurta viacero. Okrem šikovnej drevenej konštrukcie, skladajúcej sa z uhlopriečne mrežovaných stien, strešných tyčí a koruny, či kolesa ktoré drží strešné tyče dokopy, má jurta ešte štvorvrstvový obal. Prvá vrstva je vlastne len obyčajná plachta, ktorá má skôr estetickú úlohu zosvetliť vnútro jurty. Druhá vrstva, asi najdôležitejšia, je z hrubého ovčieho filcu, ktorý rovnako ako drží letné horúčavy vonku, tak drží príjemné teplo z piecky v zime vo vnútri. Ďalšou vrstvou je nepremokavé stanové plátno, veď asi len ťažko by vám bolo teplo, keby vám pršalo do posteľe. A toto všetko sa prikryje poslednou vrstvou, ktorá je nielen na okrasu, ale aj drží všetko predošlé pokope. Už stačí len rozprestrieť koberce, nainštalovať piecku, a môžeme sa nasťahovať. Jednou zo zaujímavostí jurty je, že sa pri jej stavbe nepoužívajú žiadne stanové kolíky ako u všetkých ostatných

druhov stanov, a i napriek tomu ju neodfúkne. Tajomstvo je v konštrukcii, ktorá domyselne využíva pnutie, miesto kolíkov sa celá stavba obmotá tromi silnými pásmi látky alebo lana z ťavej srsti a tie jurtu držia „zázračne“ dokopy.

Niet divu, že jurta má aj v dnešnej dobe svoje miesto, dokonca sa stáva zaujímavou alternatívou pri riešení otázky bývania a to nielen u prívržencov permakultúry. Veď kto sa dnes túži zadívať banke na najbližších 30 rokov? Nikto. Ale nájde sa niekto, kto by chcel ochutnať pocit slobody, vlastného bývania, a domova, ktorý si v prípade, že na to máme chuť, môžeme zbalíť do menšej dodávky a zobrať so sebou aj na druhý koniec sveta? Na Slovensku je momentálne ešte stále ťažké zohnať jurtu, aj keď v Európe sa už kúpiť dá. No pre tých, čo majú šikovné ruky, existuje dosť návodov, ako si jurtu vyrobiť a postaviť vlastnými rukami a nie je to ani tak náročné. Dúfam, že som niekomu nasadil chrobáka do hlavy, nech v tom nie som sám.

Viac info na: <https://www.jurtenland.de/>

Pripravil: **Ivan Hapčo**
Autor je prvák na bakalárskom stupni LF, program Lesníctvo.
Foto: **www.karahun.hu**

Mongolská jurta

„Žiadny div, že sa ľudia obracajú k bohom. Je ťažké brať to, ako to je.“ Ch. Bukowski

PONORIŤ SA PO LOSOSA NA DNO KOŠA...

Je desať hodín večer a v nórskom mestečku Sofiemyr na predmestí Osla zatvárajú obchod COOP (názov nám pripomína domov). Nadišiel čas pre partiu Slovákov, aby sa vrhla na jeho kontajnery. Kde iní končia, my začíname. Podľahli sme totiž aktivite zvanej „dumpster diving“.

Svoj názov diving (potápanie) nedostala aktivita nadarmo

Kôš, kôš, čo v sebe skrývaš?

Napísala by som, že sa zakrádame „pod rúškom noci“, ale keďže začiatkom leta v Škandinávii sotva padne tma, prichádzame za šera. Zaparkujeme za obchodom, pozrieme na seba. V očiach sa zrači dobrodružstvo.

Nenápadne vyjdeme von a vybehneme sa po schodíkoch ku šiestim malým košom. Otvárame poklopy s očakávaním, čím nás konzumná spoločnosť obdarila. Dnes je to luxus – na vrchu sa nám núkajú ananásy, pod nimi nachádzame zelery a vrece pomarančov. Zabalené suši, aj s paličkami. A balenie šiestich jogurtov. Spotrebu majú až za dva týždne, chybičkou krásy je poškodený obal. To nám teda vôbec nevadí. Kamarát vytiahne z vedľajšieho koša kilové vrece zemiakov. Všetci jasáme. No to nie je všetko – strčí tam hlavu ešte trikrát a pri každom „vynorení“ drží v ruke také isté vrece. Najbližší týždeň teda pečieme zemiaky do zbláznenia. O chvíľu som obdarená košovou kyticou ruží. Zasmiejem sa, no je mi skôr do plaču, keď si uvedomím, že pravdepodobne tieto niekoľkonásobne striekané a umelo pestované kvety sem mierili tisíc kilometrov odniekiaľ z Holandska. A teraz si to zamieria priamo na skládku.

Takýto scenár sa opakuje zväčša každý druhý deň (bol by aj každý, ale tak často nechodíme, nestíhali by sme to jesť...). Banány, šaláty, rukola, karfiol či balené pečivo sú na

dennom poriadku. Občas sa pritrafia avokáda, šunka, mlieko, koláčiky alebo údený losos. Vrcholom „sezóny“ sú pri jednom záťahu nájdené štyri balené, stredne prezreté syry, pri ktorých výskam od šťastia, zabúdajúc, že v okolí sú rodinné domy a občas dáki zvedavci na priedomí.

Raz sme sa začali hrať v smetiach (lepšie povedané – jedle) a všimli sme si, že obyvatel domu oproti obchodu na nás pozerá. Kamarátka to psychicky nevydržala a šla sa s ním porozprávať, či nevadí, že sme tam. Odpovedal, že s tým nemá žiadny problém, len so záujmom sleduje, ako každý večer prichádzajú iní ľudia. No...boli sme to vždy my, len niekto iný a na inom aute. Ktovie, či ešte niekto okrem šikovnej partie Slovákov vyťahoval z odpadu svoje raňajky.

Lingvistické okienko

Názov „Dumpster diving“ vznikol spojením slov „Dumpster“, čo je meno známej firmy na výrobu košov a „diving“, ako potápanie, pretože „diveri“ idú do koša najskôr hlavou, akoby skákali do bazény. Synonymá sú tiež: freeganism (širší pojem), garbage picking, bin-diving, containering D-mart, dumpstering, tatting, skipping, v Austrálii skip dipping.

Je pravda, že väčšina ľudí na svete sa uchýľuje k tejto činnosti primárne z ekonomických dôvodov, z núdze. Väčšinou sú to

bezdomovci, ktorí nemajú možnosť si jedlo kúpiť a keby si mohli vybrať, určite by radšej chodili do reštaurácií. V súčasnosti sa však formuje minorita ľudí, slušne zabezpečených, ktorí majú dôvody na košovanie iné. Zväčša nie sú naň odsúdení, ale robia tak z presvedčenia, ako výkrik proti nadmernému konzumu. Aj keď úprimne, ušetrí to peknú sumu peňazí.

Morálne dôvody žitia zo smeti

Britská spoločnosť Institution of Mechanical Engineers (IME) zverejnila na začiatku tohto roka výsledky výskumu, podľa ktorého 30–50% celosvetovo vyprodukovaných potravín skončí namiesto našich žalúdkov v odpade. Za plytvanie až dvoma miliardami ton jedla ročne môžu podľa londýnskych expertov predovšetkým nedomyslená infraštruktúra vrátane zlého skladovania, často absurdne nastavený dátum minimálnej trvanlivosti a politika supermarketov, ktoré do obchodov pustia len kozmeticky dokonalý tovar. A samozrejme aj spotrebiteľia, ktorí siahnu po výhodnom množstve, aj keď je jasné, že tovar nestihnú skonsumovať (www.ceskapozice.cz, www.imeche.org).

Väčšina potravín, ktoré sú vyhodené, ešte nie je pokazená, sú tesne pred dátumom spotreby, alebo majú poškodené obaly, nespĺňajú estetické kritériá predajcov. Parádajky sú buď príliš malé, alebo príliš veľké, mrkva nie je dosť rovná, vo vreci plnom zemiakov je jeden hnilý a tak sa vyhodí celé...a podobné dôvody, z ktorých sa stavajú vlny dupkom nielen eko-aktivistom.

Dumpster diving je teda z princípu eco-friendly záľuba, ktorá znova využíva odpad a tým redukuje jeho výsledné množstvo. Tým, že konzumenti takéhoto jedla nekupujú nové potraviny, neprispievajú tak k ďalšej výrobe, šetrí zdroje ako pôda, voda, suroviny, následne znečistenie životného prostredia. Rápidne znižujú svoju ekologickú stopu. Na svete trpí asi miliarda ľudí chronickým hladom. Zo sociálneho hľadiska je preto nemorálne, aby sa vyhazovali miliardy ton jedla ročne.

Sú koše košér?

Samozrejme, táto aktivita nie je úplne košér. Ako taká je legálna, pretože ju neošetruje žiaden špecifický zákon, ale v závislosti od typu, miesta a krajiny môže byť nelegálna buď z hľadiska vlastníka pozemku, vlastníka odpadu alebo odpadovej spoločnosti, ktorej odpad patrí.

Napríklad v Anglicku a v Nemecku sa dumpster diving klasifikuje ako krádež, ale v Taliansku bol v roku 2010 ustanovený za legálnu vec. V Belgicku bol jeden aktivista kvôli tejto činnosti uväznený na 1 mesiac za krádež a vlámanie. Tiež sa pri viacerých obchodoch ku košom ani nedostanete, sú schované za mrežami, bránami alebo vnútri. Z hľadiska filozofie predajcov je to pochopiteľné opatrenie. Ak ľudia jedia vyhodené potraviny, nemusia nakupovať nové. A to je nočná mora obchodníkov.

Vo Fínsku pravdepodobne nie je taká dumpster-friendly atmosféra, ako v susednom Nórsku. Situáciu mi opisala aj fínska kamarátka Päivi: „Situácia bola omnoho lepšia pred 12 až 14-timi rokmi. V poslednej dobe obchody začali zamykať koše a stavať múry okolo kontajnerových miest. Takže dumpster-diving sa stal celkom zložitým. Povedala by som, že 95% obchodov zabránilo prístupu ku košom minulé leto. Medzi nimi aj obchody, kam som zvykla chodiť, takže už nepraktikujem viac dumpster-diving. Ale úprimne, niektoré z týchto obchodov v súčasnosti darujú istú časť potravín rôznym organizáciám. Áno, je to lepšia cesta. Ale stále sa to deje zriedkavo.“

Na Slovensku situácia nie je taká kritická, ako na západe. Často krát, ak je niečo ekonomické, býva to aj ekologické. Ak je tovar pred dátumom spotreby, dajú ho obchodníci radšej za polovičnú cenu, akoby ho mali vyhodiť. V horšom prípade kúpíte pokazené mäso, trikrát prebalené...Dalo by sa povedať, že neplytváme až tak potravinami, snažíme sa šetriť každý cent, a tak nie sú ani veľké príležitosti pre dumpster diverov. Ďakabohu za to, aj keď situácia by sa určite mohla ešte zlepšiť v prospech neplytvania potravinami.

Second-hand konzum

Počas košovania v Nórsku nás napadla zaujímavá otázka, blížiaci sa k ekologickému luxusu, a síce: Môže sa aj dumpster diving posunúť do nadmerného konzumu? A je to vôbec konzum?

Dalo by sa povedať že je, taký z „druhej ruky“... Problém môže nastať, pokiaľ si pravidlo „Ber si len toľko, koľko potrebuješ“, nevezmeme aj ku košom. Keď človek jeden deň nájde lososa alebo skvelé ananásy, láka ho to ísť skúsiť šťastie opäť. Často sa však stáva, že to nemá kedy skonsumovať a musí jedlo opäť vyhodiť. Čo by nemal byť až taký problém, veď ho len vráti tam, kde už raz bolo.

Zo psychologického hľadiska si však človek vytvára návyky a formuje charakter. A tým, že chce stále viac a viac (aj keď len „smeti“), sa približuje konaním konzumnej spoločnosti (a tento vzorec sa dá použiť aj na nakupovanie v second-handoch, kde si ľudia vravia „no nekúp to za 50 centov“ a doma už nemôžu zavrieť skriňu). V tomto

Iný kôš, iný úlovok. Kamaráti na opačnej strane Nórska mali tiež o raňajky postarané

začarovanom kruhu sa môžeme ocitnúť aj z toho dôvodu, že nám je naozaj ľúto toľkého vyhodenej jedla a máme potrebu ho zachrániť. Je preto potrebné vytvárať si odstup od veci a nebrať si to až tak osobne. Svet tým nespasíme a môžeme si privodiť akurát obezitu. Alebo zdravotné problémy, pokiaľ nedávame pozor a berieme aj jedlo pokazené.

Ideálnym riešením problému je rozdávanie uvareného jedla z takto získaných potravín zdarma bezdomovcom alebo sociálne slabším. Spája sa tak elegantne riešenie sociálnych a environmentálnych problémov. V súčasnosti tak činí napríklad organizácia Food not bombs, ktorá protestuje proti vojнам a chudobe tým, že ponúka vegánske jedlá z potravín, ktoré by inak skončili v koši všetkým, ktorí sú hladní. Bojuje tak jedlom proti chudobe a bezdomovectvu.

Bude zaujímavé sledovať, ako sa košovanie vyvinie v budúcnosti. Najlepšie to vystihla Fínka Päivi: „Dumpster diving je samozrejme marginálna záležitosť. Nemôže sa tým užiť až také veľké množstvo ľudí. Odpad sa vytvára aj v iných častiach cesty potravín a obchody vyhodia predsa len časť výrobkov. A prajem si, aby to v budúcnosti bolo 0% a dumpster diving by teda vymizol. Ale naozaj podporujem ideu, aby sa ľudia nebáli využívať veci, ktoré iní vyhodili. Nie je to niečo, za čo by ste sa mali hanbiť, ale na čo by ste mali byť hrdí.“

Na záver užitočné rady, ktoré si vezmite k srdcu a ku košom:

-vezmite si so sebou čistú vodu na umytie, rukavice, čelovku, ruksak (tašku)
-myslite na svoje zdravie a neberte potra-

viny, ktoré začínajú plesnieť, sú pokazené alebo príliš dlho po dátume spotreby, pozor najmä na mäsové výrobky
-nechoďte „nakupovať“ príliš hladní

Zdroje:

<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/svetove-udalosti/globalni-tragedie-az-polovina-potravin-konci-v-kosi>
<http://www.imeche.org/knowledge/themes/environment/global-food>
http://en.wikipedia.org/wiki/Garbage_picking
Päivi Matilla, in verb

Pripravila: Andrea Uherková

Autorka je prváčka na doktorandskom stupni FEE, program Ekológia a ochrana biodiverzity na KPTK.

Foto: www.barfblog.com, KuKo

POETICKÉ OKIENKO

Život je krásny vždy,
i když je šedý,
na tom však záleží,
jak kdo naň hledí.

Míla Tomášová
zo zbierky Můj průzračný svět

STOPOM DO IRÁNU

Petra Hofereka poznajú kamaráti pod menom Hogy. Má 28 rokov a od malička ho bavilo cestovanie. Počas štúdií na vysokej škole s kamarátmi často zavítal do rôznych krajín Európy, využívajúc lacné letenky. Po skončení školy dal výpoveď v práci a 4 mesiace cestoval po Európe. Keď sa ozímilo, opäť sa zamestnal. Pracovať vydržal rok a pol a znova sa vydal na dlhšiu cestu po svete. Teraz ho ale zlákali krajiny, kam chodí menej turistov. Necestuje ako turista, ale ako cestovateľ - osobne v tom vidí veľký rozdiel.

• **Podaktorí o tebe vieme, že si istý čas prespával v stane v bratislavských lesoch a cez deň pracoval ako databázový špecialista v nadnárodnej banke. Máš pre toto vysvetlenie? •**

Tak to máš chybnú informáciu, prespával som pod celtou ako správny VLK (Leso-ochranárske zoskupenie). Vysvetlenie je jednoduché. Mám rád prírodu a tak som sa snažil aspoň v letných mesiacoch si jej dopriať, koľko sa dalo, hoc som musel každý pracovný deň sedieť pri počítači v práci. Odporúčam si to vyskúšať každému študentovi, je to úžasné na pol dňa úplne vypnúť od práce a len sledovať prírodu.

• **Prečo a kedy si začal stopovať? •**

Stopovať som začal v lete 2011, keď som skončil školu, dal výpoveď v práci a vybral sa spoznávať Európu. Nápad vyraziť na cestu stopom mi vnukol spolužiak, ktorý celých 5 rokov z Prešova dochádzal do Blavy stopom. A po tomto prvom 2 týždňovom výlete stopom do Švédska som sa už ku komerčnej doprave nevrátil :)

• **Prečo si sa vybral na cestu okolo sveta a prečo práve stopom? •**

Na návšteve v Jazde

Myšlienka prišla po tom, ako som po skončení školy strávil pár mesiacov cestovaním po Európe takmer bez peňazí. Ale keďže úplne bez peňazí sa cestovať dá, ale je to o dosť náročnejšie, rozhodol som sa, že sa na 1,5 roku zamestnám, a tak som sa stal databázistom. Zatiaľ som si dačo našetril a získal mnoho informácií od iných cestovateľov. Splneniu môjho sna už nič nestálo v ceste, tak som dal výpoveď a vyrazil do sveta. Mojim plánom bolo v priebehu 3 rokov precestovať každý kontinent, ale či tomu tak naozaj bude, ešte neviem.

• **Ako ďaleko od domoviny sa práve nachádzaš a koľko ťa tento špás už stál? •**

Momentálne som v Esfahane – odhadom cca 4500 km od rodnej hrudy, no na svojej ceste sme najazdili stopom zrejme 20 000 – 25 000 km (Poľsko, Ukrajina, Moldavsko, Rumunsko, Bulharsko, Turecko, Gruzínsko, Arménsko (vrátane Náhorného Karabachu)).

Od začiatku cesty som minul cca 650 eur. Najdrahšou položkou boli víza do Iránu 100 eur a zvyšok hlavne jedlo. Na ceste som od 1.7.2013, čiže 4 mesiace.

• **A ako sa vám doposiaľ stopovalo? •**

Boli časy, keď sme ešte ani poriadne nevystúpili z jedného auta a už nás bralo ďalšie. K tomu často patrí aj pozvanie na obed, alebo domov, alebo aspoň na čaj. No niekedy sa nám stávalo, že sme čakali aj fakt dlho – to hlavne na Ukrajine. Priemerný čas čakania na auto, ktoré nás zvezie, máme pod 10 minút.

• **Akým spôsobom na cestách prespávate? •**

Máme so sebou stan, ale veľmi často nás miestni volajú k sebe domov. Couchsurfing sme využili len raz. Je to veľmi náročné pri stopovaní, lebo nemáme prístup na internet a neviem zaručiť, že niekde budem v čase, na ktorom sa s hosťiteľom dohodnem. A tiež sa nám darí prespávať na zaujímavých miestach, ako je napríklad strážna veža starobylého hradu v Gruzínsku (strážnici si nás nevšímali a tak sme tam prespali a ráno vystrašili upratovača). Raz sme spali dokonca v hoteli – zaplatila nám to iránska polícia po tom, ako nás preverovali na podnet dákeho chlapíka z malej dediny, ktorému sa zdalo rozumné nás tam odviezť.

• **Prespáť v hoteli musel byť zážitok. Ak by sa niekto chcel vydať na podobnú cestu, trúfol by si mu teda povedať, aby sa s prespávaním moc netrápil, lebo nocľah sa vždy u niekoho nájde? •**

Prespávanie riešime väčšinou stanovaním na divoko. Irán je na to ako stvorený. Sú tu úžasné parky a stanovanie a piknikovanie v nich už patrí akosi k miestnej kultúre. V piatok (jediný deň, kedy Iránci nepracujú) je tam nátesk. Ale má to svoje čaro, lebo nás aspoň odchyťávajú a krmia :) Inak sme prespávanie riešili prespávaním u cudzích ľudí, ktorí si nás pozvali domov – veľmi často sa to stávalo. Niekedy aj celý týždeň sme spávali pod cudzou strechou a to zadarmo a all inclusive :) Tiež sme občas prespali aj na miestach, ako strážna veža hradu na juhu Gruzínska, keď sa nám podarilo ostať nespozorovanými strážnikmi alebo pod celtou protestujúcich bezdomovcov v centre Batumi. Zaujímavé je aj prespávanie v kabinách kamiónov, keď vodič si ľahne na hornú posteľ a my sa tlačíme na spodnej posteli.

• **Aký bol tvoj prvý dojem z Iránu? •**

Do Iránu sme sa dostali pozemnou cestou po návšteve Gruzínska a Arménska a možno aj preto na mňa Irán pôsobí ako veľmi vyspelá a čistá krajina, kde žiaľ komunikácia s miestnymi je občas neskutočne náročná – zvlášť fakt, že nechápu, že my im vôbec nerozumieme... Separácia mužov a žien nám robí isté problémy (autobus a metro s časťou pre ženy a mužov, oddelené pláže a plavárne), tiež nutnosť nosiť dlhé nohavice v tejto horúčave je nepríjemná a spolucestujúca samozrejme musí mať šatku, ktorá jej furt padá z hlavy. Ale ľudia sú tu úžasne milí, snažia sa pomáhať, dávajú nám rôzne darčeky (ktoré si fakt nezaslúžime). Človek si tu vyskúša pocit celebrity... :)

• **Skutočne v Iráne existuje polícia, ktorá dohliada na mravy mládeže? •**

Polícia kontroluje aj taká veci, že či sa náhodou chlapci a dievčatá nekamarátia, lebo to tu je zakázané. Je tu vážna separácia. A výsledkom je aj to, že väčšina manželstiev sa uzatvára medzi rodinnými príslušníkmi – napríklad bratranec so sesternicou a podobne. Keď idú spolužiaci spolu autom, tak riskujú prúser. Na ulici je zakázané tancovať, alkohol je úplne zakázaný všade. Prekvitá čierny trh s alkoholom z Európy a drogami z Afganistanu.

• **Aké percento úspešnosti máš v dorozumívaní sa v perzštine? •**

Hmmm, vyčíslit to neviem, ale bol som nútený sa naučiť asi 25 slov, tak teraz viem už povedať, že som hladný, smädný, nemám peniaze a podobne :) Celkovo si myslím, že dorozumieť sa s Iráncami je ešte ťažšie ako s Turkami. Veľmi sa snažia pomáhať a možno je to niekedy na škodu. Nedá sa ich totiž zbaviť. Opakujú to svoje dokola a nechápu, že im nemáme šancu porozumieť aj napriek tomu, že zvyšujú hlasitosť rozprávania. Samozrejme vo väčších mestách je to oveľa lepšie s angličtinou. Ale ako plynie čas, tak sme už trochu pochopili ich mentalitu a tak vieme, o čo im ide, aj keď väčšine slov vo vete nerozumieme. Sú vlastne veľmi zlatí :)

• **Aký postoj majú k tebe ako k cudzincovi? •**

V Iráne som už dva mesiace a myslím, že som sa už dosť dobre infiltroval do spoločnosti. Denne sa rozprávam s mnohými ľuďmi z rôznych vrstiev spoločnosti a častí krajiny, ako aj s cudzincami, ktorých je tu síce málo, ale nájdu sa. Prevažne z Afganistanu a Turecka.

V prvom rade musím povedať, že Iránci sú najmilší ľudia, akých som zatiaľ stretol. Cítim sa tu úplne bezpečne. Všetci ma tu vítajú, snažia sa mi pomôcť, pozývajú

Na vrchole Sabalanu (4811 m n.m.)

ma na jedlo, alebo ma volajú domov na noc. V obchode mi často dávajú zadarmo tovar... jednoducho nechcú prijať peniaze a podobne. Dostávam fakt veľa darčiekov. Nevedia moc po anglicky, a tak som bol nútený sa naučiť aspoň trochu kecať v ich jazyku. Dôležitý je úsmev a keď vidia, že sa snažím aspoň trochu rozprávať ich rečou, tak sú veľmi šťastní.

• **I napriek tomu v Iráne asi nie je veľa turistov... •**

Veru, turistov je tu zatiaľ ako šafránu. Jedna vec je, že získať víza je relatívne ťažké a drahé a hlavne Irán nemá moc dobrú povest vo svete (ľudia sú tu skvelí, ale žiaľ vláda robí veci, čo nie sú celkom fajn – posila prachy teroristom do iných krajín). Zatiaľ sme stretli v priebehu necelých 3 týždňov len dvojicu Poliakov v Masule (malebná dedinka neďaleko Kaspického mora na upätí hôr, schovaná v lesoch) a v Teheráne 4 couchsurferov (Kanada, Austrália, 2x Francúzsko)

• **Kam plánuješ ísť ďalej? •**

Práve zháňam letenky do Malajzie a odtiaľ by som chcel pokračovať do Austrálie a na Nový Zéland. Toto je plán na najbližší polrok a potom sa zrejme vrátim do strednej Ázie na pol roka a potom sa už teším na Južnú Ameriku. Ale čo z toho nakoniec bude, neviem teraz povedať, možno to bude celé úplne inak. :)

• **Tvoja mama tuším ani nevie, že kde si, je to tak? •**

Ale vie :) Občas sa jej ozvem a poviem aj miesto výskytu, no babka sa nesmie dozvedieť, že som sa vybral niekam do sveta :) Niektorí ľudia si žiaľ myslia, že jediné bezpečné miesto je doma pod perinou, ale ja môžem prisahávať, že v krajinách, ktoré som za posledné 3 mesiace navštívil, som sa cítil veľmi bezpečne. V niektorých krajinách je kriminalita takmer nulová (mnohonásobne nižšia ako na Slovensku), a tak sa nebojím nechávať si svoje veci bez dozoru.

• **Čo by si odkázal našim čitateľom? Okrem toho, nech ti pošlú sponzorské... •**

Nech sa snažia každý deň urobiť niečo dobré pre iných ľudí, netrápia sa pre maličernosti a užívajú si život! A ak budú mať možnosť vycestovať do krajín ako je Ukrajina, Arménsko, Gruzínsko, Turecko a Irán, nech tam hneď idú. Dá im to viac, ako len úžasné zážitky, ale môže to zmeniť aj celý pohľad na svet a život :)

• **... a Alah s vami •**

Áno, s nami! Dokonca som už dostal aj Moslimské meno „Abdulah – verný moslim“ :)

Viac o Hogyho ceste sledujte na blogu: www.hogy.sk

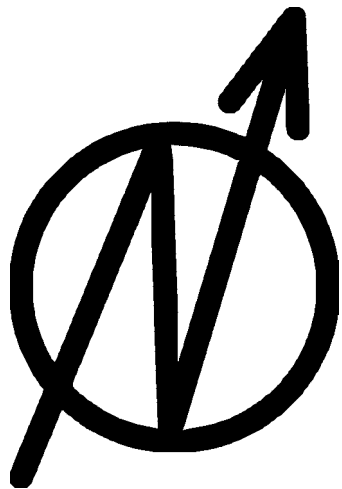
Prípravila: **Viera Minarovičová**
Autorka je prváčka na inžinierskom stupni FEE, program Environmentálny manažment.
Foto: **archív Petra Hofereka**

SQUATTING – PROTEST PROTI SYSTÉMU ALEBO ALTERNATÍVA BÝVANIA

Squatting nie je len zabezpečenie si strechy nad hlavou bez akýchkoľvek finančných záväzkov. Je označovaný za kultúru, pretože squatter si kladú aj iné, celkom významné ciele. Protest proti spoločnosti, rozvíjanie sociálnych a ekologických hodnôt je základom tejto kultúry.

Názov squatting znamená obsadenie prázdnej a nevyužitej budovy s cieľom jednak protestovať proti obrovským cenám bývania, jednak odpútať sa od všeobecných zákonov a z tejto spoločnosti. Ceny bývania boli v nedávnych dobách privysoké pre mladých ľudí a mnohí si nemohli dovoliť zabezpečiť vlastné bývanie. Squatter bývajú často hlboko presvedčení anarchisti a týmto spôsobom sa aj bránia začleniť do spoločnosti a konajú tak, aby bojkotovali jej chyby. Často sa stáva, že zo squattu sa stáva spoločenské a ekologické centrum a obyvatelia robia rôznu charitatívnu činnosť pre chorých ľudí, bezdomovcov a pod. Existujú príklady zo zahraničia, kedy sa tieto centrá stali uznávanými mnohými obyvateľmi veľkých miest, kde sa squatty situovali a konalo sa proti ich demolovaniu a zbúraníu vyššou mocou mnohými petíciami a protestami. Napríklad hnutie hippies zakladalo po celých Spojených štátoch squatty tzv. Komúny.

Celosvetovo uznávané logo squatterov

Obsadenie takejto neobývanej budovy je samozrejme protiprávne a squatter často končí núteným vysťahovaním sa z objektov. Na Slovensku aj v Českej republike je mnoho prípadov, kedy musela zasiahnuť štátna moc a obyvatel'ov squattov vysťahovať. Mnohokrát sa stáva, že obsadenie dlhodobo nevyužívaného domu trvá sotva týždeň a už nastupujú policajné zložky, aby zakročili. Squatter v tomto prípade obsadzujú domy v tajnosti. Squatting je taktiež alternatívou k bývaniu mladých ľudí. Obsadenie schátralej budovy neprináša žiadne poplatky za nájomné, energie a vodu, v mnohých domoch samozrejme tieto „benefity“

chýbajú. Obyvatelia si postupne takúto budovu zútulnia na vlastné náklady, podľa možnosti.

Na Slovensku veľa squattov neexistovalo, ako príklady možno spomenúť Zelený dvor v Košiciach, Lodná v Bratislave a Palác Sofia v Žiline.

Začiatky squattingu sa datujú od roku 1990, kedy vznikol v Prahe prvý squatt U divého muža, ktorý fungoval ako alternatívne centrum pre výstavy, koncerty, besedy alebo autorské večery. Za prvý ozajstný nelegálny squatt sa označuje obsadenie jedného domu v štvrti Buďánka. Po roku ich ale vysťahovali a táto štvrť dodnes chátra. K najznámejším českým squattom patrili jednoznačne Ladronka v Prahe, Milada v Holešovicích, Nová záhrada v Brne, Hotel Varšava v Trutnove a iné. Policajné zložky zakaždým nelegálne obsadenie budov, väčšinou vo vlastníctve obcí, odhalili a zlikvidovali tieto miesta bez väčšieho odporu squatterov. V Prahe došlo k vážnejšiemu odporu pri obrane squattov Ladronka, Milada, Sochorka a Milada, ale aj v Brne počas obrany Novej Záhrady. Väčší odpor vznikal najmä v tých miestach, kde sa squatter mohli oprieť o podporu občanov, aktivistov a verejnosti.

Squatting je hnutie, kde ľudia nebojú iba za svoje ideály a vízie, ale priamo za svoj životný priestor. Učia sa tu žiť v komunite, väčšinu vecí užívajú spoločne, robia, zavádzajú stereotypy a ukazujú alternatívnu cestu bytia. Svojimi benefičnými akciami sa aktívne podieľajú na financovaní činnosti svojho anarchistického a autonómneho hnutia. Stávajú sa katalyzátorom odporu, predvojom revolúcie, ktorá by mala zaistiť politickú a hospodársku spravodlivosť a samosprávu a v neposlednom rade i dôstojné bývanie pre všetkých, nielen pre tých, ktorí si to môžu dovoliť.

Bitka o Miladu

V októbri 1998 prebehol doposiaľ najostrejší stret medzi predstaviteľmi moci a obyvateľmi pražského squattu Milady. Správca dlhodobo nevyužívaného objektu sa obrátil na políciu a bezpečnostnú agentúru. Mladí ľudia niekoľko dní vzdorovali napriek nepriazni počasia, v izolácii, útokom policajných zložiek. Nakoniec vyšli z tohto stretnutia víťazne.

Zaujímavé postavenie tohto prípadu vytvorili aj médiá, ktoré udalosť – bitku o Miladu – prezentovali ako konflikt medzi predstaviteľmi zákona a neprispôsobivou mládežou a celá sociálna podstata a skutočnosti boja ostali nepovšimnuté.

Vila Milada v Prahe

Údajne proti squattu podpísali petíciu vysokoškôláci, ktorí sa sťažovali na hluk do neskorých ranných hodín a na psy squatterov, ktoré ich ohrozovali a na mieste vznikalo riziko rozšírenia nákazy.

Na záver je potrebné podotknúť, že akokoľvek môžu byť myšlienky slobodných ľudí a ich protesty mierené k dosiahnutiu lepšej spoločnosti, nie každému vyhovujú ich liberálne názory. A žiadny názor, ktorý akýkoľvek jednotlivec hlása a bojuje za svoje práva extrémnym spôsobom, nemusí vyhovovať zvyšku spoločnosti. Neexistuje dokonalý systém, a tak aj názory mnohých ľudí sa líšia. Squatting má svoje osobitné postavenie v kultúre a alternatívne bývanie, ale jednoznačne možno tvrdiť, že pri squatovaní sú obmedzované i práva vlastníka daného domu.

Zdroje:

<http://praha.squat.net>
<http://zpravy.idnes.cz>
<http://www.punkgen.sk>

Pripravila: **Veronika Selecká**

Autorka je absolventka FEE, program Environmentálne inžinierstvo.
 Foto: **www.punkgen.sk**

PERIFÉRNE CENTRÁ

Prečo situovať kultúru len do veľkých miest? Skupina ľudí z Dúbravice sa snaží, aby ožil aj vidiek. Dôkazom je aj postavenie vyhliadky z recyklovanej unimobunky, ktorá je umiestnená v Dúbravici. Je to zaujímavý umelecký prvok v krajine. A to nie je všetko. Títo mladí ľudia majú v pláne vytvoriť trvalú landartovú kolekciu diel v prírode, ktorá by bola zároveň otvorenou galériou v prírode.

Takže čo sú vlastne Periférne centrá a o čo sa snažia?

Periférne centrá sú podprogramom projektu ARTESKORTA a sú projektom pokračujúcim z predošlých rokov. Ide o sériu voľne nadväzujúcich kultúrnych udalostí a umeleckých aktivít (prezentácie umenia, filmové festivaly, koncerty, kultúrny aktivizmus, semináre, prednášky a pod.), uskutočňovaných na periférii preferovaných kultúrnych a ekonomických centier. Uskutočňuje ich skupina autorov, ktorá si dopredu vyberie zopár obcí, ktoré sa načas stanú kultúrnym centrom. Ich úsilím je znižovanie diskriminácie, podpora aktivizmu a priama participácia s obyvateľstvom. Z môjho pohľadu je to v dnešnej uponáhľanej spoločnosti, kde nikto nemá čas na voľnočasové aktivity pri ktorých by mohol spoznať nových ľudí a získať nový pohľad na svet, ktorý by pomohol k zmene k lepšiemu, veľmi dôležité. Projekt tiež podporuje medzikultúrny dialóg, ktorý je dôležitý, ak chceme budovať pevnejšiu a funkčnejšiu spoločnosť.

Periférne centrá sú dobrý nápad, pretože cez ich aktivity sa pomaly obnovuje aj kultúrny život, ktorý sa postupne vytráca. Pritom kultúrny život by mal byť súčasťou života každého z nás, kultúra by nás mala inšpirovať a spájať. Okrem toho je to dobrý spôsob komunikácie s verejnosťou. Komunikujú cez umenie, ktoré si nemožno nevšimnúť, pretože svoje aktivity realizujú na miestach rôzneho charakteru, ktoré sú v rámci lokality pozoruhodné, či dôležité z hľadiska spoločenského života. Napríklad historické budovy, parčíky, zastávky, školy, knižnice, krémy, fasády domov, krajinné prvky... Spoločenský život je ďalšia sféra, ktorú treba rozvíjať, lebo ľudia strácajú schopnosť komunikácie a porozumenia. A aj k tomuto nás tento projekt vedie. Vedieť rozumne komunikovať a riešiť problémy, ktoré sa vyskytnú, rozumným spôsobom.

Unimobunka - rozhľadňa

Zdrúženie rozveseľuje vidiek

Jedno takéto centrum sa nachádza aj v Dúbravici pri Banskej Bystrici. Dúbravica je lokalitou, ktorá priamo inšpirovala autorov k vzniku celého projektu. Napríklad 7. Septembra sa v Dúbravici uskutočnil projekt Jednota. Bola to neformálna vernisáž. Išlo o veľkoformátovú maľbu s rozmermi 4x10 m s názvom Putovanie krajinou (srdca), ktorú vytvorila Juliana Mrvová. Maľba sa zavesila na stenu Jednoty, kde bola určite neprehliadnuteľná. Do aktivity sa zapojili aj deti čo je veľmi pozitívne lebo deti sú veľmi kreatívne a ich kreativitu treba rozvíjať. Ľudí z fantáziou totiž potrebujeme napríklad aj pre takéto skvelé združenia ako sú Periférne centrá a ich činnosť.

Ďalším zaujímavým projektom je prírodná sauna Kunstdorf. Inšpirácia pochádza z ľudových stavieb stredoslovenskej salašnickej architektúry. Je to vlastne ďalší objekt krajinnej galérie. Sauna je zasadená priamo do prírody a je postavená z prírodných materiálov. Zo sauny sa vychádza priamo von. Ale nie je to len vizuálny prvok v krajine, slúži aj verejnosti. Čiže ak máte chuť zažiť niečo nové, môžete navštíviť práve túto saunu.

A nedávno, 27. októbra odvysielali v kine v Dúbravici film Zamatoví teroristi. Samozrejme toto nie sú jediné aktivity, ktoré uskutočnili. Takže každý si príde na svoje len treba sledovať kedy a kde sa čo koná.

Ak by ste mali záujem dozvedieť sa niečo viac alebo máte nejaké otázky, môžete kontaktovať priamo občianske združenie. Kontakt: info@perifernecentra.com, perifernecentra.com

Pripravila: **Veronika Bartolovičová**

Autorka je druháčka na bakalárskom stupni FEE, program Ekológia a využívanie krajiny.
 Foto: **archív Periférnych centier**

Saunovacia koliba v Dúbravici je pripravená pre návštevníkov.

„BYŤ EKOLOGOM, HLAVNE V DNEŠNEJ DOBE A NA SLOVENSKU, JE HLAVNE O SRDCI A O PRESVEDČENÍ.“

Spovedaná absolventka: ING. IVANA LABUDÍKOVÁ

(odborný radca na úseku štátnej vodnej správy na Obvodnom úrade ŽP, na Fakulte ekológie a environmentalistiky študovala v rokoch 1997 - 2002)

• **Boli ste v detstve niekým alebo niečím ovplyvnená, prečo ste sa nakoniec rozhodli ísť študovať na FEE - ekológiu?**

Určite ma veľmi ovplyvnili rodičia, ktorí ma viedli k láske k prírode, turistike, záhrade, ja som, od malička sama inklinovala ku zvieratám (vláčila som domov mloky, žaby, zranené vtáky, u starej mamy som naťahovala každú mačku, psa a iné hospodárske zvieratá, ktoré nestihlo ujsť) a výrazne ma ovplyvnili ľudia, ktorých som stretávala na „stromáckych“ táboroch, ktorých som sa zúčastňovala až do konca štúdia na VŠ.

• **Hovorí sa, že prvé 2 - 2,5 roka sú náročné. Mali ste niekedy chuť to vzdať? Čo Vám vtedy najviac pomohlo prekonať túto krízu?**

Určite boli prvé dva roky najťažšie, kombinácia zoológie, botaniky, dendrológie, geológie, matematiky a chémie, telefónne zoznamy latinákov určite dali zabráť. Nikdy som ale nemala chuť so školou seknúť pre množstvo učenia, pretože som tam mala vždy nejakú oblasť, v ktorej som sa v danej chvíli našla a vychutnávala som ju. Okrem toho som si tu našla úžasných priateľov, s ktorými som mimo školu zažila krásne chvíle a to mi pomáhalo. Krízu som ale mala a obrovskú, no týkala sa zmeny miesta štúdia, keď nás v treťom ročníku presťahovali do Banskej Štiavnice, kde nebolo nič a úplne to prešlo tie intenzívne dva roky štúdia vo Zvolene. Blokové výučby, ktoré nedosahovali vysokú úroveň, zlé dochádzanie, izolácia od zvyšku študentského spektra, neprístupný internet, žiadna knižnica, žiadne športové či kultúrne vyžitie sa podpísalo aj na kvalite štúdia aj na prežívaní študentského života.

• **Aká je podľa Vás uplatniteľnosť absolventov na trhu práce?**

No my sme mali šťastie asi v tom, že sme končili v čase, keď sa vytvorilo veľa pracovných miest aj na úradoch aj na ŠOP-ke z dôvodu plnenia záväzkov v tejto oblasti voči EÚ. V dnešnej dobe si myslím, že uplatnenie absolventov našej školy je minimálne a značne problematické.

• **Čo všetko zo získaných poznatkov z VŠ ste využili v práci, čiže aký je podľa Vás pomer teória verzus prax?**

• Tým, že náš odbor bol dosť širokospek-

trálny, veľa vecí, s ktorými som sa stretla v praxi, sme mali na škole iba okrajovo alebo nie do hĺbky. Možno by to chcelo odbory ešte viac vyprofilovať, študenti pre štátnu správu by mali mať viac legislatívy, štátnej a verejnej správy, študenti pre odborné organizácie prehliabť odborné predmety (semester takej zoológie či všeobecne lesníctva je málo, málo, málo). Každopádne všetku teóriu výrazne prepojiť a doplniť praxou. Či už v rámci cvičení, ale aj praxe, ďalších aktivít a povinnej spolupráce s odbornými organizáciami, prostredníctvom diplomoviek a pod.

• **Keby ste sa mohli vrátiť o niekoľko rokov späť, šli by si opäť študovať to, čo ste študovali?**

NIE, pre to, čo som vyštudovala, ÁNO pre ľudí, ktorých som pri tom stretla a ktorí v mnohom ovplyvnili pozitívne to, kto som a aká som.

• **Kde momentálne pracujete, ako ste sa k tejto práci dostali?**

Momentálne pracujem ako odborný radca na úseku štátnej vodnej správy na Obvodnom úrade ŽP. K práci som sa dostala cez výberové konanie na miesto, ktoré sa uvoľnilo po odchode jednej pracovníčky v čase, keď som sa vrátila zo zahraničia.

• **Kde všade ste predtým pracovali?**

Predtým som praxovala na CHKO Strážovské vrchy a niekoľko rokov som pôsobila ako zoológ na NP Malá Fatra.

• **Čo je náplňou Vašej súčasnej práce - skúste opísať Váš bežný deň (administratíva, písanie projektov, workshopy, práca v teréne....)**

Nakoľko som úradník, drvivá väčšina mojej práce je administratívna, teda vyhotovovanie vyjadrení, súhlasov a povolení z titulu špeciálneho stavebného úradu. Terénna práca pozostáva z obhliadok miest, kde je plánovaná alebo realizovaná výstavba vodnej stavby, obhliadok problematických lokalít z titulu ochrany vôd (podnety na porušovanie vodného zákona) alebo z povodňových prehliadok. Náš úrad je špecifický v tom, že do značnej miery nad rámec našej pracovnej náplne sa venujeme environmentálnej výchove (prednášky a akcie na školách, ekojarmok, konferencia o ŽP a pod.).

• **Spomeniete si na nejakú "pikošku" z práce?**

Pikošky mám hlavne z predchádzajúcej práce zoológa, kde som si v teréne užila skutočne neuveriteľné veci (extrémy počasia v teréne, nádherné zážitky z pozorovaní zvierat, monitoringov, manažmentových aktivít, negatívne zážitky zo stretov a kolízií s rôznymi jednotlivcami a skupinami). Z úradníckeho života snáď na ukážku príhoda z nedávnych povodňových prehliadok. Naša úderka si veselo hopkala v gumákoch po miestnom potoku a značila relevantné údaje, keď na nás jeden miestny občan veselo pustil obsah svojej žumpy. A vy si tam tak stojíte uprostred potoka, vy „orgán“ a okolo vás plávajú všetky tie zaujímavé veci, čo človek naakumuluje v žumpe a neveríte vlastným očiam. Potom si premietnete všetky príslušné paragrafy a v tom spravodlivom rozhorčení sa tešíte ako s dotýčným zatočíte a danú vec uvediete na pravú mieru. Následne príde realita a aj po niekoľkých mesiacoch, napriek jednoznačnému porušeniu zákona, sa v danej veci nič nepohlo aj vďaka systému a vymožitelnosti práva u nás.

• **Čo by ste odkázali študentom FEE?**

Aby si uvedomili, že byť ekologom, hlavne v dnešnej dobe a na Slovensku je hlavne o srdci a o presvedčení. Že v tejto oblasti nezbohatnú, ani si nevybudujú vysoký spoločensky status, skôr budú stále tak nejak nepochopení vyčnievať z davu a plávať proti prúdu. A pokiaľ toto v sebe nemajú, pokiaľ to takto necítia, pokiaľ v tom hľadajú a čakajú niečo iné, niečo viac, tak nech nezabijajú čas štúdiom na tejto škole (pravda, ak neštudujú „iba“ pre to, aby mali nejaký titul).

• **Aké sú Vaše ciele, plány túžby do budúcnosti? Čo by ste ďalej chceli robiť, v čom by ste sa chceli zamestnať?**

Osobnostne aj profesne rást a dostať do svojho života čo najviac toho, čo ma baví, naplnia a dáva mi zmysel.

Pripravila: **Mária Tuhárska**

Autorka je tretiačka na bakalárskom stupni FEE, program Ekológia a využívanie krajiny.

HRONSEK

Medzi Zvolenom a Banskou Bystricou sa nachádza niekoľko obcí, jednou z nich je aj obec Hronsek, ktorá je známa hlavne vďaka drevenému artikulórnemu kostolíku, ktorý je zapísaný na zozname svetového dedičstva UNESCO. Tak sa spolu vyberme preskúmať túto dedinku...

Obec Hronsek leží asi 10km južne od Banskej Bystrice a patrí do regiónu Pohronie. Prvá písomná zmienka je z roku 1500 a územie, na ktorom obec leží, bolo pôvodne kráľovským majetkom uhorského kráľa Bela IV., ktorý ho daroval za zásluhy v boji proti Tatárom zvolenskému županovi Radunovi Oszlárovi.

Drevený artikulórný kostolík

Výlet začína...

O Hronseku sme už s kamarátkou veľa počuli, a tak sme sa tam jedného krásneho dňa vybrali, lebo stále platí: „lepšie raz vidieť, ako 100x počuť“. Do obce sa zo Zvolena dostanete pomerne ľahko, buď jedným z mnohých pravidelných vlakov alebo autobusov na smer BB. Banskú Bystricu so Zvolenom prepája cyklotrasa – Rodinná cestička, ktorá bola obnovená v rámci programu Greenways. Ak máte bicykel a využijete ešte pekný jeseňný deň, vhodným miestom na oddych počas trasy je práve obec Hronsek. My sme sa vybrali vlakom a cesta nám netrvala viac ako 15minút. Keď sme vystúpili na mini vlakovú zastávku, hneď nás upútali „grafity“ asi miestnych nevybúrených „umelcov“. Hronsek kvôli viacerým pamiatkam navštevujú turisti z blízka aj z ďaleka a takto počmáraná zastávka určite nerobí dobrú reklamu. Ale toto som tu teraz rozoberať nechcela... No a ako druhú vec sme si všimli turistický smerovník, ktorý nás nasmeroval k prvej pamiatke a potom nás značka, ďalšie smerovníky a tabule sprevádzali po celej „okružnej“ prechádzke dedinou, takže sa určite nestratíte.

Vodný hrad bez vody

Asi po 5 minútach chôdze po ulici sme po ľavej strane zbadali krásnu goticko-renesančnú stavbu z 15. storočia – Vodný hrad. V roku 1576 bol tento Rothovsko-Telekyovský hrad prestavaný a opevnený. Stavba mala pôvodne opevnenie tvorené obranným múrom so štyrmi vežami a vodnou priekopou s padacím mostom. Za rákoczyovského stavovského povstania

(1703–14) tu boli údajne razené mince. Ako sme sa k nemu približovali, tak sme zistili, že celá budova je ohradená pletivom a prebieha tam rekonštrukcia, čiže sme si to zblízka pozrieť nemohli. No aj sme boli radi, že sa takáto historická pamiatka renovuje a prestavuje a jedno je isté – ak sa rekonštrukcia dokončí, bude sa na čo pozeráť.

Kostol, klobásky aj Sládkovič

Po ceste sme pokračovali ďalej a medzi domami sa zrazu ukázal krásny drevený kostolík, kvôli ktorému ľudia navštevujú dedinku. Prehliadka kostola je v čase od 9:00 do 17:00 v hodinovom intervale, každú celú hodinu. A keďže do celej nám ostávalo asi 15 minút, tak sme čas využili na deň a posedenie na lavičkách pod lipami. Čakanie nám spestrila aj muzika z typického dedinského rozhlasu a hlásenie pre občanov o podnikateľovi, čo ponúka na predaj klobásky. Čas sme využili aj na pozretie si drevenej zvonice, ktorá stojí oproti kostolu. Keď už bola „celá“ hodina išli sme zazvoniť do susedného domu, ako nás nasmerovala infotabula. Tam totiž býva pani, ktorá robí prehliadky. Staršia žena nám kostol odomkla a porozprávala nám mnoho zaujímavostí o chráme. Interiér nás prekvapil netypickým terasovitým usporiadaním lavíc ako v amfiteátri. Vstupné je symbolické a príspevok, ktorý venujete kúpením pohľadnice exteriéru a interiéru kostola pri jeho prehliadke, slúži na údržbu tejto vzácnej pamiatky. Pani, ktorá nám urobila odborný výklad, sa nám po prehliadke trochu pošťazovala, že podľa nej mladí ľudia často nemajú záujem o históriu no a že

Lipa malolistá

Renesančno-barokový kaštieľ

budúcnosť prehliadok je neistá, keďže ona túto prácu robí dobrovoľne a už teraz vie, že nemá po sebe žiadneho nástupcu, čo by robil prehliadky zadarmo. Vraj o to robí sprievodcu v kostolíku nie je záujem. Tak ak by ste chceli takto dobrovoľníčiť, určite by sa potešila nielen ona, ale aj vedenie obce. V chráme sa konajú aj každú nedeľu bohoslužby, tak ak chcete spojiť duchovno s výletom, vyberte sa tam ráno, omša totiž začína vždy o 9:00. Okolie kostola zdobia staré mohutné lipy a zvonku to celé vyzerať dosť romanticky, tak nečudo, že si tento kostol vybral aj Andrej Sládkovič a v roku 1847 si za ženu zobral hronseckú devu Antóniu Júliu Sekovičovou.

Grófký a chránený strom

Ďalšia značka nás nasmerovala ku inej historickej pamiatke. Bol to mladší renesančno-barokový kaštieľ z roku 1775, ktorý svojou architektúrou nárožných bášt pripomína renesančnú pevnosť. Celý objekt a park okolo pôsobí trochu osamelo a budova kaštieľa by tiež potrebovala rekonštrukciu, ale celkovo je kaštieľ veľmi pekný. Nádherné počasie sme využili tentoraz na súkromné fotky, a tak sme sa pred objektívom zahrali na grófký. V parku rastie viacero starých stromov, no isto vás zaujme solitér lipy malolistej, ktorý je vyhlásený aj za chránený strom. Obvod kmeňa má 520 cm a jej vek sa odhaduje na viac ako 200 rokov. Lipa vytvára dominantný estetický prvok v areáli záhrady barokového kaštieľa.

V obci sa prakticky nemáte kde stratiť, lebo značenie tam majú dobré a my sme teda trafili späť na železničnú zastávku. Ako v každej správnej dedine je tam aj kréma, v ktorej si môžete dať napr. čaj.

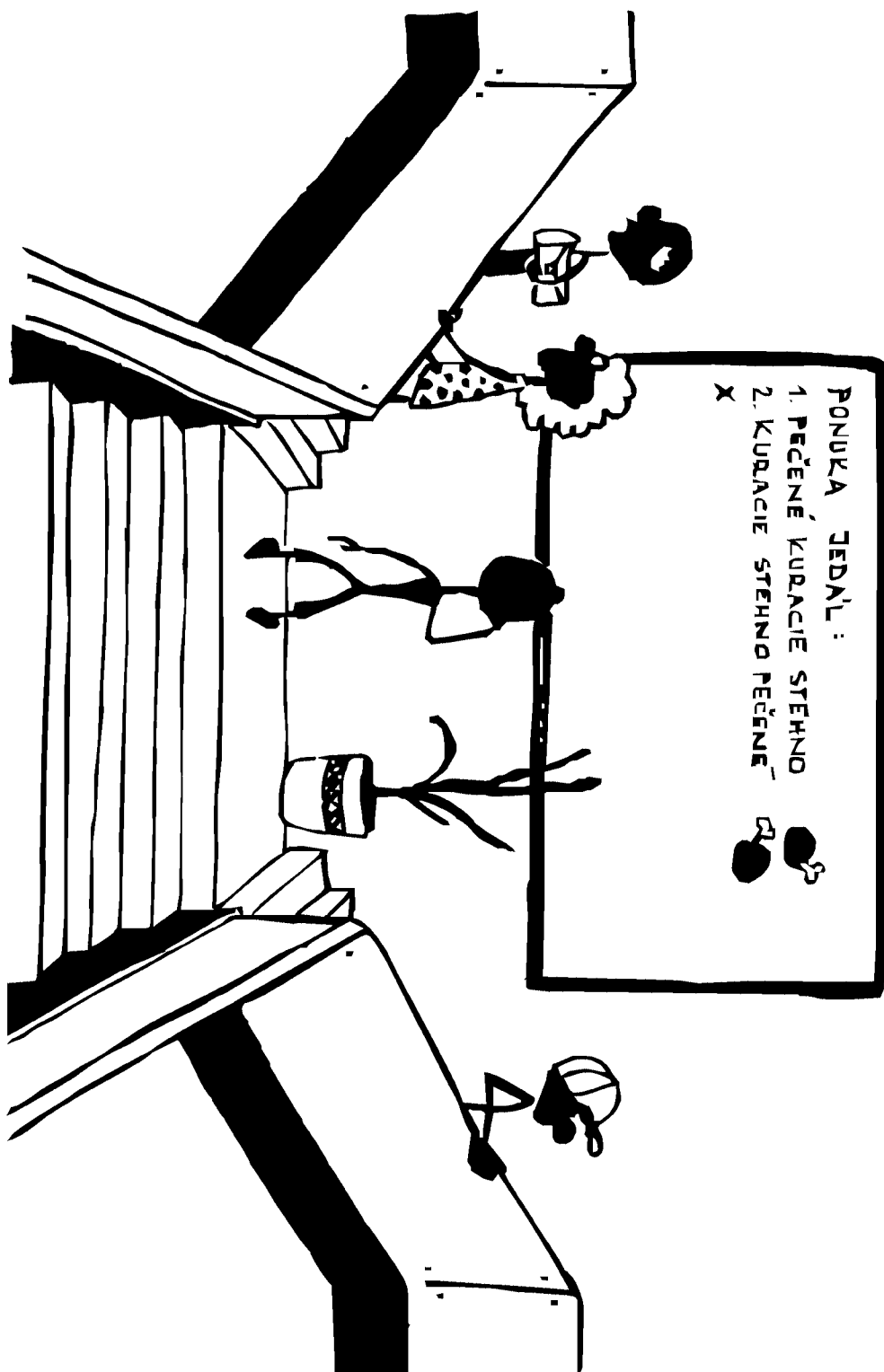
Pripravila: **ZuSka Burdová**

Autorka je druháčka na inžinierskom stupni FEE, program Ekológia a využívanie krajiny. Foto: **ZuSka Burdová**

ALTERNATĪVA ZO ŽĪVOTA ŠTUDENTA

AUTOR: Feri Cimerman

eFEEkt

jesenník/2013, ročník VI., 11. číslo

(šéf)Redaktori: Ad'a Uherková, Viera Minarovičová, Janči Supuka

Ilustrátori: Feri Ďuriančík, Feri Cimerman

Grafická úprava: Veronika Mizeríková

Korektúra: Janka Kipilová

Tlač: Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene

Kontakt: casopisefeekt@gmail.com

Časopis vychádza s finančnou podporou

Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene

Tlačený na recyklovanom papieri

VYHODNOTENIE CVIČENIA 2 ZO STRANY 22:

